

Əli Rza Xələfli - 70

ƏDƏBİYYATIMZIN BALZAKI

sanların vəsfini “Gəyəndən əsən yellər” poemasının qədər məhəbbətlə heç kim verməyibdir:

Böyük Çöldən gələn yol, tarixdən keçib gedir,
Gəyəndə nəfəs dərib, Arazdan içib gedir.
Gəyən mənim ruhumda yaddaşın ocağıdır,
Türkün Tanrı dağına açılan qucağıdır.

Topcaq düzü, Çaxmaq düzü və Gəyən düzü sayacağı üç “qardaş” coğrafi məkandır. Ortancıl “qardaş” olan Çaxmağın hüduqlarından böyük Gəyən düzü başlayır:

Bir Gəyən əfsanəsi ruhumu dara çəkir,
Sözümün taleyini bilmirəm hara çəkir.

Mən Gəyən düzündə söz dənizi görürəm,

BƏli Rza Xələfli - 70ir az kövrək, bir az da boz bənizi görürəm.

Poemada göstəriləyi kimi, Gəyən düzündə və ya onun hüduqlarında yeddi para kənd yerləşir. Şair sonsuz sevgi ilə həmin oba və oymaqları, orada gün-güzəran keçirmiş insanları xatırlayaraq deyir:

Yaddaşımnda hər kəsin özü mənə Gəyəndir,
Sözə gələn doğrusu, düzü mənə Gəyəndir.

Harda qaldı dostlarım, dünya aldı çoxunu,
Mən indi necə yozum bu qorxulu yuxunu.

Şair poemada təkcə Gəyənin obalarını, insanlarını deyil, habelə onun toponimlərini, bulaqlarını, kəhrizlərini, Gəyənin yaraşığı olan İnçə vadisini sevgi ilə tərənnüm etmişdir.

„Gəyəndən əsənəsen yellər”də müəllif, gənclik illərinin şahidi olmuş Şahvəlli, Hacı İsmayılı, Keyxanlı tirələrinə geniş yer ayıraraq, Əkbər Vəliş oğlunu, Firəngiz nənəni, Həməzəni, Məhəmmədəli Lətif oğlunu, Abbas müəllimi yad edir. Habelə, atası Zal kişinin dostu Abdulla Vəliş oğlunu yada salaraq deyir:

Mən çoban Abdullanı Gəyəndə xan görmüşəm,
Atamla dostluğunda bir qardaş, can görmüşəm.

Əli Rza Gəyəninobalarından olan Niyazqulular, Qoşabulaq (Dəməşalaq), A.Sirik, Tinli və Qovşudlu camaatını sonsuz sevgi ilə xatırlayır:

Qovşudlular əzəldən ruhuma yaxın olub,
Qəlbimdə istəkləri çay olub, axın olub.

Hümbət kişi sözündə bütövlük timsaydı,
Qaya təbiətində çınqı, qopuz sahydı.

... Nəhayət, poemanın sonuna çatdım:

Ey Xələfli, sözünün haqqı sənə yar olsun,
İşığın kəsilməsin, nurun hər vaxt var olsun.
Vaxt gələcək Gəyəne günəş yenə doğacaq,
Həqiqətin işığı zülmətləri boğacaq.

Sözardı: - Mən ilk əvvəl poemanı oxuyanda fikirləşdim ki, axı niyə Əli Rza Xələfli bu poemanı Azərbaycan ədəbiyyatına XII əsrdə X. Şirvani tərəfindən gətirilmiş, klassik ərəb şəri məsnəvi (iki-lik) formasında yazıb. Bu üslub olduqca çətin, dəqiqlik və ustalıq tələb edən bir ədəbi janrdı. Amma əsəri oxuyub qurtarandan sonra, fikirimi dəyişdim. Gördüm poemanı oxunaqlı və axıcı edən əassəbəblərdən biri məhz xatirələrin məsnəvi formasında yazılmasıdır.

23 iyul 2023-cü il.

GÖYÜN ÜZÜ DAŞLANMAZ KI

(Əli Rza Xələfliyə)

Göyün üzü daşlanmaz ki,
Say geriye başlanmaz ki,
Qış göylərdə qışlanmaz ki,
Gəlir gəlsin qışdı dayna.

Kim yad etdi, kim unuttu,
Bilməm, kimin ahı tutdu,
Bir bələndə yuxu tutdu -
Ov bərədən keçdi dayna.

Arzuların “yaşatdılar”,
Ürəklərin boşaltdılar.
Kölgənə çox daş atdılar -
Qoy atsınlar, daşdı dayna.

Dərə, tərə ya düz olsun,
İstər gecə gündüz olsun,
Səksən, doxsan, lap yüz olsun -
Ötür ötsün, yaşdı dayna.

Mirzə MİRİMLİ
18. 05. 2023

Əli Rza Zaloğlunu nə vaxtdan tanıdığımı deyə bilmərəm, amma onu bilirəm ki, 50 - 55 il olar.

O jurnalist kimi yaradıcılığa keçən əsrin 80-ci illərində “Xudafərin” qəzetindən başlasada, ciddi ədəbi yaradıcılığı “Kredo” qəzeti ilə bağlıdır. Əlbəttə, Əli Rza Xələflinin ümumi yaradıcılığı barədə geniş fikir söyləməkdən çox uzağam. Bu tənqitçilərin, ədəbiyyatşünasların işidir...

Əli Rzanın yaradıcılığına baxanda adamın başından papağı düşür. Son 26 il ərzində 57 möhtəşəm kitab! 20 min səhvə, 48 min nüsxə! Etiraf edirəm ki, son otuz ildə bizim ədəbiyyatda belə bir məhsuldar yazçını xatırlamıram. Yəqin ki, professor Qulu Məhərləmlə Əli Rza barəsində danışarkən nahaq yerə deməyib ki, “Əli Rza nadir təbiət hadisəsidir”...

Əli Rza yaradıcılığına, xüsusilə poeziyasına yaxından bələdəm. Elə bir ədəbi janr nümunəsi yoxdur ki, istər klaisik, istərsə də müasir Əli Rza Xələfli həmin janrdə qələmini sınınamış olsun. Həmdə çox uğurla.

Bilirəm, aşağıda edəcəyim paralellər ilə razılaşmayan dostlarım da olacaq, amma məhsuldar yaradıcılıq baxımından Əli Rzanı cəsarətlə Fransız yazıçısı Onore De Balzaka bənzədirəm...

Nəhayət, onu deyim ki, bu yaxınlarda Əli Rza Zal oğlunun yeni yazdığı “Gəyəndən əsən yellər” poemasını (xatirə-məsnəvi) birnəfəsə oxudum. Özü də dönö-dönə. Gəyənin kəndləri orada yaşamış insanlar haqqında xatirələr şair yaddaşından aramla süzülüb vərəqlərə düzülüşdü. Hətta poemada öz adımlı oxuyanda...

Gəyən düzü başdan-başa dalğalı “yovşan dənizi”ni xatırladır. Poemanın özündən belə yovşan ətri gəlir. Mənə görə Gəyən düzünün, orada yaşamış in-